

Jak Burdelówka w Grunwald się przemieniła

15/07/2021, dodał: **Magda Polańska**

Dokładnie 611 lat temu, 15 lipca 1410 roku, na polach pod Grunwaldem stoczono największą, pod względem liczby uczestników, bitwę w historii średniowiecznej Europy.

Wspaniałe zwycięstwo odniosły w niej wojska polskie i litewsko - ruskie, którymi dowodził król Władysław II Jagiełło. Była to jedna z największych wiktorii w dziejach oręża polskiego.

To wydarzenie nie pozostało obojętne dla mieszkańców Mszany Dolnej i całego regionu zagórzańskiego. Upamiętniono je nadając jednemu z wzniesień nad stolicą Zagórzan miano Grunwaldu.

A jak to było? Pisze o tym prof. dr hab. Józefa Kobylińska:

Góra Grunwald (513 m.n.p.m.) wznosi się w Mszanie Dolnej tu, gdzie kończy się Wsołowa Góra, a w dole dawny dworski folwark (też nazwa własna terenu - *Folwark*), nad rzeką Słomką, po jej lewej stronie i po lewej stronie toru kolejowego. Jest to wzniesienie, na którym w jego dolnej części były pola uprawne, a za moich czasów właściciel, założył sad.

Góra ta do roku 1910 nosiła nazwę *Burdelówka*. Była to tzw. nazwa dzierżawcza utworzona od nazwy osobowej (nazwy człowieka) *Burdel*, a z kolei ta nazwa powstała od słowiańskiego rzeczownika *burdel*, czyli 'bałagan, nieporządek, wałaca się chałupa' (por. *Ale f ty chołpie, lu tyk Pietrów jez burdel*). Nie ma ten wyraz nic wspólnego z wyrazem francuskim *bordel* 'dom publiczny'. Natomiast tzw. nazwa dzierżawcza góry, utworzona od nazwy (nazwiska) *Burdel* za pomocą przyrostka *-ówka* mówi, że ten człowiek jest (był) właścicielem tej ziemi, tej góry, że ją *dzierży*, czyli trzyma, że ona jest jego własnością. A więc w tym przypadku dowiadujemy się, że ta góra jest własnością człowieka o nazwisku *Burdel* lub mieszkańców osiedla *Burdele*. Takie nazwisko istniało w Mszanie, ale już za moich czasów jego nosiciele, wszyscy (!), zmienili je na inne, ponieważ było ono kojarzone właśnie z wyrazem francuskim, gdyż polski wyraz *burdel* zanikł, i było to już nie nazwisko, a przezwisko. Zresztą również polskie znaczenie tego wyrazu miało negatywne konotacje i nazwa pierwotnie zapewne była przezwiskiem. Zniknęło również osiedle *Burdele*.

W roku 1910 w całej Galicji obchodzono uroczystości 500-lecie bitwy pod Grunwaldem. Między innymi w Krakowie stanął wówczas Pomnik Grunwaldzki ufundowany przez Ignacego Jana Paderewskiego. Także Mszana Dolna dołączyła do tych patriotycznych obchodów i upamiętniła to wydarzenie historyczne, nadając górze *Burdelówka* nazwę *Grunwald* i stawiając na jej szczycie krzyż. Tak więc 15 lipca 1910 roku zniknęła góra *Burdelówka*, a pojawiła się góra *Grunwald*[\[1\]](#).

Fakt, że w Mszanie Dolnej taka uroczystość miała miejsce, świadczy o tym, że musiała tu już istnieć jakaś dość prężna grupa miejscowej inteligencji, świadomej swojej polskości, patriotycznej. Prawdopodobnie byli to nauczyciele (istniały już dwie szkoły powszechne), pracownicy sądowi (istniał sąd), urzędnicy kolejowi (od lat 80-tych funkcjonowała podkarpacka linia kolejowa Chabówka - Nowy Sącz), nieliczni studenci i uczniowie szkół średnich. To wokół nich skupiała się też młodzież męska wywodząca się z miejscowego chłopstwa. Uroczystość na Grunwaldzie przyciągnęła zapewne ówczesnych nastolatków, którzy słuchali wówczas opowieści o wspaniałych wojach polskich i litewskich i dzielnym królu Polski Jagiellie i księciu litewskim Witoldzie, którzy pobili Krzyżaków, tzn. Niemców. I zapewne już wówczas postanowili oni również walczyć o Polskę jak ci spod Grunwaldu. Byli wśród nich zapewne mieszkający niedaleko późniejsi legionieści, jak Jędrzek Pacholek, Stefek Bierówka, Kostek Knapczyk, Franek Krzysztofiak (Machaj) i inni. (zob. „Kronika Mszany Dolnej” Olgi Illukiewiczowej). Możliwość realizacji tych młodzieńczych pragnień i postanowień dało założenie w Mszanie Dolnej stowarzyszenia „Sokół” i wybudowanie (ze społecznych składek), budynku na Folwarku, tak zwanego *Sokołu* (dziś mieści się tu Biblioteka Miejska). Chłopcy (mężczyźni) należący do tej organizacji odbywali regularne ćwiczenia wojskowe na terenie za dworem, gdzie był wcześniej zakład produkujący meble. Jego właścicielem był pochodzący z Nowego Sącza Żyd Adler. Teren ten miał nazwę dzierżawczą *Adlerówka*, w miejscowej gwarze - *Aderówka* (grupa *-dl-* uległa uproszczeniu w *-d-*, *-l-* zniknęło).

W roku 1914 młodzież ta wstąpiła do Legionów Józefa Piłsudskiego, a nie do wojska austriackiego. Już w roku 1914 legionieści brali udział u boku wojsk austro-węgierskich, w słynnych bitwach pod Limanową i pod Gorlicami. W obydwu tych bitwach śmierć wzięła obfite żniwo, o czym świadczą wielkie cmentarze: na Jabłońcu koło Limanowej i koło Gorlic. Pozostali przy życiu walczyli dalej. Nie wszystkim więc udało się wrócić z tej wojny do wolnej Polski[\[2\]](#).

A góra Grunwald i krzyż stoją nadal jako świadkowie tamtych wydarzeń.

[\[1\]](#) Nazwa *Grunwald* pochodzi z języka niemieckiego i ma znaczenie „*Zielony Las*” (*grün* „zielony”, *Wald* „las”). Miejscowość leży w dawnych Prusach Wschodnich.

[2] Nazwę *Burdelówka* wymienia w swojej Kronice Olga Illukiewiczowa. Za przypomnienie tej nazwy dziękuję Pani Magdzie Polańskiej.

prof. dr hab. Józefa Kobylińska

Panorama Mszany Dolnej z Grunwaldu, lata przedwojenne
fot. arch. Urzędu Miasta Mszana Dolna

Panorama Mszany Dolnej z Grunwaldu, widokówka z lat 90 - tych XX w. wykonana na zlecenie Urzędu Miasta Mszana Dolna

J. Żurek, Z. Stachura, E. Kuś przy krzyżu grunwaldzkim w Mszanie Dolnej
fot. archiwum rodzinne

Maria Orman przy krzyżu grunwaldzkim w Mszanie Dolnej, sierpień 1939 r.
fot. archiwum rodzinne

Krzyż grunwaldzki w Mszanie Dolnej, kwiecień 2009 r.
fot. Urząd Miasta Mszana Dolna

Krzyż grunwaldzki w Mszanie Dolnej, kwiecień 2009 r.
fot. Urząd Miasta Mszana Dolna